

Besprekingsartikel

Homofiel zijn: het zoeken naar een eigen identiteit

door G. J. E. M. SANDERS

M. MOERINGS: *Homofiele jongeren in relatie tot hun omgeving*, Zeist: N.I.S.S.O.; 1970, 118 pp.

1, Inleiding

Sinds korte tijd is er in Nederland een toenemende belangstelling voor de levenssituatie van homofiele jongeren aan het ontstaan. In maatschappelijk opzicht komt er een bezinning op gang omtrent praktische voorzieningen welke voor de opvang van homofiele jongeren gecreëerd zouden moeten worden, zoals het oprichten van sociëteiten speciaal voor homofiele jongeren, het vormen van gespreksgroepen e.d. Een sterke impuls tot deze bezinning gaat o.a. uit van de Nederlandse Vereniging van Homofielen, het C.O.C., vanwaaruit steeds op de noodzaak van een tijdige opvang van deze jongeren gewezen werd. Ook bij de Federatie van Studenten Werkgroepen Homosexualiteit, de F.S.W.H., heeft het onderwerp van de homofiele jongeren steeds centraal gestaan. Van hieruit werden diverse praktische initiatieven ontwikkeld in alle steden waar een universiteit of hogeschool gehuisvest is. Afgezien van deze betrokkenheid in maatschappelijk opzicht, werden de homofiele jongeren in de laatste jaren ook het onderwerp van wetenschappelijk onderzoek. Zo verrichtten De Koning en Blom van Rens (1968) een onderzoek naar de levenslopen van 20 jongeren. Zeer onlangs werden door Moerings (1970) de resultaten van een onderzoek onder jongeren gepubliceerd in een rapport, getiteld *Homofiele jongeren in relatie tot hun omgeving*. Op de interessante resultaten van dit laatste onderzoek wordt in het hierna volgende nader ingegaan. Tenslotte worden door de schrijver van dit artikel enkele suggesties voor voortgezet onderzoek gegeven.

2, Probleemstelling en opzet van het onderzoek

Het onderzoek had plaats onder de mannelijke leden van de Utrechtse Studenten Werkgroep Homosexualiteit, de U.S.W.H., en onder de mannelijke bezoekers van de jongerensociëteit Zoos in Amsterdam en Apollo in Rotterdam. Uit het feit dat dit onderzoek zich slechts richtte op mannelijke bezoekers mag niet worden afgeleid dat er geen interesse bestond voor het opnemen van meisjes in het onderzoek. Vanwege de praktische omstandigheid dat deze laatsten in zeer geringe mate de jongerensociëteiten bezoeken, konden zij helaas niet in deze studie vertegenwoordigd zijn. In de loop van 1968 werd het onderzoek voorbereid en de uitvoering had plaats in 1969. Als algemeen onderzoeksdoel werd geformuleerd 'om vanaf het tijdstip waarop iemand weet zich tot sexegenoten aangetrokken te voelen, homofiel te zijn, de invloed van zijn omgeving in het algemeen op zijn persoonlijke ontwikkeling te beschrijven, na te gaan in welke houding deze ontwikkeling resulteert en welk gedragspatroon daarbij aansluit'. Het onderzoek vond in twee fasen plaats.

Fase 1: Omdat vanaf het begin van het onderzoek de innerlijke houding die de homofiel t.o.v. zijn eigen gevoelens aanneemt als een wezenlijke variabele beschouwd werd, is er in de eerste fase van het onderzoek een zelfaanvaardings-schaal geconstrueerd en vervolgens afgenomen van 190 homofiele jongeren. Een faktoranalytische bewerking van de antwoorden, die op de in deze schaal opgenomen uitspraken verkregen werden, leverde 5 factoren op, die als verschillende dimensies van de zelfaanvaarding beschouwd kunnen worden, te weten:

- 1 bereidheid tot manifestatie van de homoseksuele verlangens;
- 2 centraal in de gedachten staan van de homoseksuele verlangens;

- 3 als problematisch ervaren van de homoseksuele verlangens;
- 4 aanvaarden van homoseksueel gedrag in het algemeen;
- 5 zich sociaal veilig voelen.

Er bleek een sterke samenhang te bestaan tussen de scores van de respondenten op deze 5 factoren, in die zin dat iemand die in grote mate bereid is om in zijn omgeving voor zijn homoseksuele verlangens uit te komen, weinig over zijn verlangens piekert, hiermee niet sterk gepreoccupeerd is, tolerant staat t.o.v. homoseksueel gedrag in het algemeen en zichzelf in sociaal opzicht veilig voelt. Een hieraan tegengesteld beeld treedt op in het geval dat iemand in geringe mate bereid is om in zijn omgeving voor zijn homoseksuele verlangens uit te komen. *Fase 2:* In deze fase werden 77 van deze 190 jongeren mondeling geïnterviewd over hun persoonlijke ontwikkeling vanaf de ontdekking homofiel te zijn. Bij de samenstelling van deze steekproef van 77 personen werd er op gelet dat hierin de hoge, middelmatige en lage aanvaarders ongeveer in gelijke mate vertegenwoordigd waren.

Gaat men na vanuit welke persoonlijke stellingname dit onderzoek werd geëntameerd, dan blijkt er van het proefschrift *'Homosexualiteit als klacht'* van Sengers (1969) op tweeërlei wijze een stimulerende invloed te zijn uitgegaan. In de eerste plaats is Sengers een van de eerste Nederlandse psychiaters die stelt dat reeds bij jongeren van een homofiele gerichtheid gesproken kan worden. Hij meent dan van het bestaan van een homofiele gerichtheid bij iemand te mogen spreken, wanneer deze persoon aan de volgende trias van criteria voldoet: (a) een zich tot sexegenoten aangetrokken voelen; (b) fantaseren over sexegenoten bij de onanie en (c) dromen over sexegenoten bij een nachtelijk orgasme. Ook op jongeren, waarbij Sengers denkt aan personen vanaf \pm 14-jarige leeftijd, meent hij dat deze stelregel van toepassing is. In de tweede plaats heeft Sengers een tamelijk abstracte aanvaardingstheorie ontwikkeld, welke door Moerings in zijn onderzoek verder is uitgewerkt. Steeds daar waar bij iemand van een homofiele gerichtheid sprake is, acht Sengers de aanvaarding van die homofiele gerichtheid door de betrokkene als een eerste vereiste. Hierbij wordt de aanvaarding, evenals in het onderzoek van Moerings, gewaardeerd als een innerlijke houding welke een optimale conditie schept voor de verdere uitgroei van de persoonlijkheid.

3, Resultaten

De resultaten van het onderzoek geven een boeiend beeld te zien van wat de bewustwording homofiel te zijn voor deze jongeren betekent en van hoe de periode hierna er uit ziet. Onder andere werd er in het onderzoek nagegaan wie de eerste toeverlaat was die door de homofiele jongere in vertrouwen genomen werd in de periode na de bewustwording; wat het gesprek met deze toeverlaat voor de homofiele jongere betekende; welke informatie voor hem belangrijk was met het oog op zijn ontplooiing; hoe de relatie met de ouders is, met meisjes, etc. Wanneer verschillende verbanden nagegaan worden tussen de mate van zelfaanvaarding enerzijds en persoonskenmerken, attitudes, belevingen en gedragingen van de homofiele jongeren anderzijds, dan tekent zich aan de ene kant het beeld van de hoge aanvaarder en aan de andere kant dat van de lage aanvaarder af. Het blijkt dat de hoge aanvaarder anders, in de zin van meer open en vrij, in de wereld staat dan de lage aanvaarder, bij wie vaker sprake is van een zekere krampachtigheid. Dit onderscheid manifesteert zich op allerlei gebieden; zo staat

bv. een hoge aanvaarder in zijn relatie tot meisjes meer ontspannen tegenover hen, terwijl een relatie met een meisje voor een lage aanvaarder nogal eens dienen moet als dekmantel voor zijn homoseksuele verlangens. Wanneer een hoge aanvaarder zich bij een vereniging van homofielen aansluit dan speelt bij hem vaker het motief van het vinden van vrienden in het algemeen, het voeren van acties en demonstraties een rol dan bij de lage aanvaarder die meer wil ervaren niet alleen te staan. De hoge aanvaarder verhoudt zich minder afwerend tegenover zijn directe omgeving, communiceert hiermee op een meer ontspannen manier, waardoor deze omgeving steeds leefbaarder voor hem wordt.

Na bestudering van alle in het onderzoek geconstateerde verschillen, komt men wellicht in de verleiding om de hoge en lage aanvaarder als twee totaal van elkaar verschillende persoonlijkheidstypen te gaan beschouwen. Hierbij zou men geneigd kunnen zijn om de hoge aanvaarder te zien als iemand die het eindpunt bereikt heeft, terwijl men de lage aanvaarder beoordeelt als iemand die ergens in die aanvaarding is blijven steken, zonder dat het waarschijnlijk is dat er zich bij hem alsnog een ontwikkeling in de richting van een grotere mate van aanvaarding zal voordoen. Dit kan men een gepolariseerde voorstelling van zaken noemen, welke zo veel mogelijk vermeden moet worden. Het is zinvol om een relativerende opmerking te maken, zowel over de in deze studie geschetste positie van de hoge aanvaarder als van de lage aanvaarder. Inhoeverre bevinden er zich onder de hoge aanvaarders niet mensen die dank zij hun huidige actuele levenssituatie deze houding kunnen aannemen? Het jong-zijn als zodanig, met in dit geval de aanwezigheid van een sociëteit voor homofiele jongeren, brengt de nodige speelruimte met zich mee, welke zou kunnen verminderen gedurende het proces van ouder worden. Het is dan de vraag in hoeverre de positie van hoge aanvaarding al dan niet aangetast wordt. Bovendien valt op grond van dit onderzoek niet uit te maken in hoeverre de categorie van lage aanvaarders homogeen is samengesteld in die zin, dat zij slechts bestaat uit jongeren die in de toekomst géén grotere mate van aanvaarding zullen bereiken. Het is ook niet de bedoeling van de onderzoeker geweest om hierover uitsluitsel te geven. Het lijkt aannemelijk om vooralsnog de categorie van lage aanvaarders te zien als heterogeen van samenstelling, wat betekent dat zich hieronder zowel jongeren bevinden die zich spontaan verder zullen ontwikkelen in de richting van een grotere zelfaanvaarding als jongeren die dit niet zullen doen.

Op dit punt aangekomen, kan men zich afvragen: gesteld dat het niet mogelijk is om op grond van deze studie aan te geven bij welke personen er in de toekomst van een hoge of lage aanvaarding sprake zal zijn, welke factoren zouden dan met het oog hierop, als belangrijk verondersteld kunnen worden? Omdat het hier een nog nagenoeg braakliggend onderzoeksterrein betreft, worden tenslotte door de schrijver van dit artikel twee mogelijke factoren aangegeven, die voor de beantwoording van deze fundamentele vraag van belang zouden kunnen zijn en waarnaar voortgezet onderzoek nodig is.

4, Voorstel voortgezet onderzoek

Bij voortgezet onderzoek is het zinvol om op de ontwikkeling van iemand's 'self-esteem', zoals dit zich reeds vanaf de vroege kinderjaren ontwikkelt, nader in te gaan. Coopersmith (1967) geeft in zijn uitstekende empirische studie *'The*

antecedents of self-esteem' de volgende definitie van 'self-esteem': 'By self-esteem we refer to the evaluation which the individual makes and customarily maintains with regard to himself: it expresses an attitude of approval or disapproval, and indicates the extent to which the individual believes himself to capable, significant, successful, and worthy'. Uit de resultaten van zijn onderzoek blijken de volgende drie condities van belang te zijn voor de vorming of het ontstaan van het 'self-esteem', te weten:

- 1 een volledige of praktisch volledige acceptatie van de kinderen door hun ouders;
- 2 begrenzingsen, die consequent door de ouders aan de kinderen opgelegd worden en die duidelijk door de ouders gedefinieerd zijn;
- 3 respect en openheid welke de ouders opbrengen voor individuele initiatieven van hun kinderen, die binnen de gedefinieerde begrenzingsen plaats hebben.

Er zou nagegaan kunnen worden welk verband er bestaat tussen het niveau van 'self-esteem' en de condities die voor de vorming van het 'self-esteem' van belang zijn enerzijds en de mate waarin eigen gevoelens uiteindelijk aanvaard worden, wanneer iemand eenmaal bij zichzelf de homofiele gerichtheid heeft vastgesteld anderzijds.

Eveneens is het van belang om meer inzicht te verkrijgen in de wijze waarop vanaf de vroege kinderjaren het leerproces t.a.v. allerlei aspecten van de sexualiteit plaats vindt. Inhoeverre werd het onderwerp van de sexualiteit door de ouders in de gezinssituatie ontkend of als iets buitengewoons geëtiketteerd, waarover niet op een vanzelfsprekende manier gecommuniceerd kon worden? Ongetwijfeld gaat het hier om een bijzonder moeilijk te onderzoeken proces, omdat een zeer groot gedeelte hiervan waarschijnlijk non-verbaal en tamelijk onbewust plaats vindt.

Literatuur

- Coopersmith, S., *The antecedents of self-esteem*, San Francisco, Freeman and Company, 1967.
- Koning de, P. P. J., Blom-van Rens, T. A. H. M., *Een kwalitatieve analyse van de keuze van een homoseksueel gedragspatroon door een aantal minderjarige jongens*, Groningen, Instituut voor Sociale Psychologie, 1968.
- Moerings, M., *Homofiele jongeren in relatie tot hun omgeving*, Zeist, N.I.S.S.O., 1970.
- Sanders, G. J. E. M., *De zelfbeleving als uitdagingssituatie, een kwalitatieve analyse van de levensloop van een aantal personen die zichzelf als homofiel beschouwen*, Groningen, Instituut voor Sociale Psychologie, 1968.
- Sanders, G. J. E. M., *Het bewustwordingsproces homofiel te zijn*, Groningen, Instituut voor Sociale en Bedrijfspsychologie, 1969.
- Sengers, W. J., *Homosexualiteit als klacht; een psychiatrische studie*, Bussum, Paul Brand, 1969.